

УДК 811.111'42'37

Ю. М. Підзельська,
викладач

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОСТІ ЄВРЕЙСЬКОГО НАРОДУ
В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

У статті розглянуто надання Ізраїлю антропонімічних властивостей, вагомість відновлення єврейської держави в сучасній англійській мові. У роботі представлено низку стилістичних засобів для розкриття перманентності трагічності в історії євреїв через акціональні характеристики, реципієнтами яких були євреї. Встановлено метафоричні та метонімічні перенесення, що втілюють страждання єврейського народу.

Відсутність власної держави протягом століть не зменшила відданості євреїв Землі Обітованій, образ якої існував у колективній свідомості народу та допомагав бути єдиною, особливою нацією з-поміж інших у світі. Існує думка, що життєдайна ідея про єдиний Ізраїль, *Yisrael Ehad*, поєднувала її досі поєднує всіх євреїв [1; 2; 3: 92].

Об'єктом дослідження є мовні засоби, які втілюють національні особливості єврейської історії в сучасному англомовному дискурсі. **Предметом** вивчення виступають семантичні, лексичні, стилістичні, лінгвокогнітивні, лінгвокультурологічні, аксіологічні аспекти засобів вираження зазначених особливостей. **Мета** статті полягає у виявленні когнітивних і комунікативних особливостей мовних засобів реалізації національно-специфічних смислів, які втілюють специфіку еволюції єврейської державності. Т. Герцель створив Всесвітню сіоністську організацію, яка проводила активну діяльність щодо створення єврейської держави. Після закінчення Другої Світової війни 14-го травня 1948 р. у Тель-Авіві було проголошено Декларацію незалежності Ізраїлю. Отже, визначною подією в житті євреїв стало відтворення єврейської держави після двох тисяч років вигнання та переслідувань. Таким чином, новий період єврейської історії почався з Голокосту та заснування держави Ізраїль [4: 37, 144; 5: viii]. Як не парадоксально, але саме катастрофа європейського єврейства довела, що єдиним кардинальним рішенням для євреїв може бути тільки власна держава [4: 48; 6: 144; 7: 31; 5: 311; 8]: *Only by taking the Jews out of the galut and centering them in their own land would life be safe for the Jews* [8]. *Galut* – єврейське розсіяння, діаспора, вигнання. Досліджуючи єврейську культурну традицію, не можемо не зупинитися на феномені збереження та відродження івриту. Іврит є державною мовою Ізраїлю. Як зауважує О. Ткаченко, "... це була не проста суто лінгвістична заміна однієї мови іншою – йшлося про повернення в повному обсязі душі відродженої нації" [4: 129]. У метафоричному перенесенні *the birth of Israel* [9: xii] властивість, що стосується живих сутностей, екстраполюється на абстрактне поняття, відтак, держава Ізраїль концептуалізується як така, що народилася. Використання у вербальному оформленні стосовно *Israel* займенника жіночого роду *her actions, her response* [6: 186] потребує пояснення, адже держава на івриті מְדִינָה – жіночого роду. Таке вживання означає, що в концептосфері єврейського народу Ізраїль представлено як живу сутність – вона. Крім того, функціонує фраза "*Israel's bar mitzva*" [10: 46]. *Bar mitzva* уживають для позначення досягнення повноліття в єврейському середовищі в контексті святкування 13-річчя держави, що дає додаткову інформацію про набуття Ізраїлем антропонімічних характеристик.

У єврейській концептуальній картині світу важливе місце посідає образ відновлення єврейської держави, а не її заснування. Відтак, у мовному матеріалі це знаходить вираження через часте вживання слів, словосполучень, що у своїй структурі містять "відновлюючий" префікс *re-*, що передає значення інтерактивності: *the reborn State of Israel, the reclamation of the land of Israel* [11: 151], *the re-entry of the Jews into the history of the nations by the rebuilding of a Jewish state* [12: 130]; *Eretz Israel re-emerged as a Jewish center* [8]; *re-establishing Jewish national life* [2].

Мова, як відомо, відображає процеси, що протікають у ментальній сфері, аналіз мовного втілення метафор може слугувати своєрідним ключем для розгадки специфіки етнічної свідомості. Зазначимо, що Ізраїль (*Israel*) усвідомлюють як невичерпне джерело: *wellspring from which all other Jewish communities could draw sustenance* [3: 92]. У такому разі для кращого розуміння більш широкого значення Ізраїль застосовують конкретніше знання – *wellspring*.

Під час аналізу англомовного матеріалу було зафіксовано таке метафоричне вживання, як-от: *to build eretz yisrael* [1]. Метафоризація є ментальною операцією, за допомогою якої людина пізнає світ.

Єврейський шлях в історії можна символічно представити у вигляді кола, адже спочатку євреїв було позбавлено рідної землі, а потім, після тривалого мандрування світом, вони повернулися на історичну батьківщину. Мрія допомогла їм вижити та повернутися: *Jews kept alive the dream of the Return to Zion – and the dream kept them alive* [13]. Таке вербальне кільцеве оформлення – хіазм, виконує функцію привернення уваги до повідомлюваного, збільшення його виразності та

переконливості. Наступний приклад містить знання про ціннісно позначене ставлення євреїв до власної держави, має окличну форму: *How fortunate we all are! How happy we all are! The hopes, longing, sacrifices, struggles against persecutions, battles for the sanctification of the Lord and our people – all stir around and well up in one tremendous, joyous cry: the Jewish State!* [13]. Стилiстичний засiб, а саме градацiю, можна вважати складною семантичною паралельною конструкцiєю, у якiй кожний наступний елемент є логiчно важливiшим i / або емоцiйно навантаженим та експлiцитним. У її межах поступово зростає iнтенсивнiсть логiчної значущостi та емоцiй, вiдбувається нагнiтання засобiв художньої виразностi для пiдвищення емоцiйно-смыслової значимостi цього дискурсу.

Юдаїзм є основою духовного життя в Ізраїлі. Єврейські свята є національними та державними, у Шаббат закриваються магазини та припиняє роботу громадський транспорт. Йом Кіппур – це найбільш святий день єврейського народу, у який у всій країні припиняється будь-який рух. Необхідно зазначити, що текст національного гімну Ізраїлю містить етноспецифічну інформацію, яка стосується взаємозв'язку євреїв із землею Ізраїля. Гімн держави Ізраїль називається *Hatikvah*, що означає "надія" [10: 21].

Розглянемо його уривок англійською мовою:

*Our hope is not yet lost,
It is two thousand years old,
To be a free people in our land
The land of Zion and Jerusalem.*

Постійна небезпека для життя євреїв, загроза антисемітизму, погрому [14: 223] провокували розвиток одного з головних принципів у єврействі – "*respect, but suspect*". За свою довгу історію євреї нiде не були в повнiй безпецi [14: 225]. Наступний контекст, що має песимістичне значення, виражає аналогiчну думку [15: 108]:

*In 1938 a Viennese Jew enters a travel agent's office and says, "I want to buy a steamship ticket".
"Where to?" the clerk asks.*

"Let me look at your globe, please". The Jew starts examining the globe. Every time he suggests a country, the clerk raises an objection. ... "This one is not admitting any more Jews..." Finally the Jew looks up "Pardon me, do you have another globe?"

Навіть після закінчення Другої Світової війни, становище не змінилося кардинально. Для євреїв програмною стала установка "*Make sure you have a passport in the house. Make sure you have money in gold*". Переслідування цього народу Еміль Золя охарактеризував таким чином: *Jews – the work of eighteen hundred years of idiotic persecution*. Перманентність переслідувань і страждань спостерігаємо в прикладі: *an endless cycle of wanderings and persecutions* [2]. Невпевненість у майбутньому породжувала необхідність увесь час бути напоготові, що відображено в прислів'ї: "*Jews never sleep and they never allow anyone else to sleep*".

Єврейський народ вів напружену боротьбу за виживання, часто в екстремальних умовах [4: 140, 141; 14: 223; 16: 138; 6: 9; 17: 262]. Для ілюстрації важкої долі єврейської нації в мовному матеріалі було зафіксовано низку акціональних характеристик, реципієнтами яких були євреї: *Jews have been harried, driven out, persecuted, and harassed* [7: 147]. Про нелегкий життєвий шлях єврейства свідчить уживання фразеологічного звороту: *History has given us a difficult row to hoe*. Це висловлення означає *важка задача*. Крім того, вживають фрази: *widespread history of martyrdom; a mixed history that includes extraordinary and haunting trauma* [18: 49]. Такі фрази несуть інформацію про трагічність історії євреїв. Метафоричний епітет *Our scarred history* [16: 167] характеризується двоплановістю, надає ознаки, що вживається для опису людини, абстрактному поняттю. Інші мовні приклади свідчать про важку долю євреїв: *For suff'rance is the badge of all our tribe; A Jew is a Jew and persecution is nothing to be ashamed of!* [19: 295]; *the perennial victim is perhaps the most prevalent and familiar of Jewish attitudes* [14: 221]. Крім того, існує єврейське прислів'я: *It is hard to be a Jew*, що імплікує важку долю народу. Продовження життя єврейського народу сприймають із подивом, якщо врахувати всі спроби до його знищення, вживають *this riddle of the Jewish persistence* [2], *the enigma of survival*.

Однак існує думка, що переслідування стали причиною того, що євреї зуміли вижити [14: 221]: *the more we are oppressed, the greater we grow; the more we are made to suffer, the stronger we become. For this is our staple food, it is our elixir of life* [20: 73]. Приклад містить конвергенцію, яка об'єднує дію антитези та метафори для експресивного розкриття наміру мовця. У метафорі відбувається перенесення за вектором: АБСТРАКТНА СУТНІСТЬ – КОНКРЕТНА СУТНІСТЬ у випадку з областю джерелом *our staple food*; АБСТРАКТНА СУТНІСТЬ – АБСТРАКТНА СУТНІСТЬ у випадку з цариною джерелом *our elixir of life*. Таке метафоричне представлення страждань зі знаком плюс є виявом іронічного смислу, що посилює експресію мовлення. Євреї за сповнену страждань історію навчилися адаптуватися до різних умов [4].

У середині єврейської історії трагічну нішу займають страждання, які породжені ксенофобією, попередженнями проти єврейської меншини. В англійській свідомості зафіксовано словосполучення

Blood Libel, що стосується, передовсім, наклепів на євреїв: *Blood Libel – an accusation that a particular group kills people as a form of human sacrifice and uses the blood in religious rituals. This lie, which first appeared in the 12th century alleged that Jews kill Christian children and used their blood in matzah* [9: 20; 15: 110; 17: 252, 253;]. На жаль, євреї слугували громовідводом різних потрясінь у суспільстві, їх безпідставно звинувачували в ритуальних убивствах *sacrifice* [6: 65, 88], наприклад: *the startling accusation that we Jews regularly engaged in acts of ritual sacrifice* [21: xiii]. Євреїв звинувачували в паплюженні проскури – пісного виробу з борошна, що символізував тіло Ісуса, "*profanation of the wafer*" [6: 65; 21: 156]. Епідемія чуми (*The Black Death, the Black Plague*), що губила людей у XIV ст., травмувала суспільство, знищила толерантність щодо єврейського населення. Неспроможність людей пояснити масштаби цієї беди призвела до обвинувачень євреїв в отруєнні криниць та річок: *Vicious rumors that Jews were poisoning wells swept through the population* [6: 88]. Незважаючи на те, що Просвітництво у XVIII ст. певною мірою розвіяло віру в правдивість усіх наклепів, у XIX ст., а саме в 1840 р., стався наклеп у Дамаску, *The Damascus Blood Libel* [6: 97].

Наприкінці XVIII – початку XIX ст. царський уряд Російської імперії окреслив кордони, у межах яких дозволялося проживати євреям. Така межа в англійській мові має назву *the Pale of Settlement* або *the Russian Pale of Settlement* (*Черта Оседлости*) [2; 6: 91, 121]. Указана територія включала колишні землі Польщі, Литви, Південь та Захід Росії. У 90-х роках XIX ст. набув нового розмаху антисемітизм. Сфабриковані *Протоколи Сіонських мудреців* (*Protocols of the Elders of Zion*) із головним змістом про всесвітню владу євреїв, які відразу після 1900 р. з'явилися в пресі, призвели до легітимізації погромів у Східній Європі [9: 128]. Важливо зазначити, що в англійську мову запозичено з російської *pogrom*. У словнику подано таке визначення: *pogrom – a massacre of Jews referring usually to the organized, unprovoked attacks against Jews in Russia and Poland, XIX-XX century* [9: 127]. Деякі урядовці та церковні лідери сприяли ставленню до євреїв як до винних у голоді, бідності країни. Як було зазначено, напередодні Голокосту в Німеччині в 1938 р. відбувся величезний погром, *the Kristallnacht* (*the night of broken glass*) [9: 88, 127]. Вислів *We have suffered a loss of blood* [5: 311] можна вважати метонімічним перенесенням. Підґрунтям метонімії служить наявність зв'язків між категоріями й поняттями. Вона діє через позначення частини замість цілого за суміжністю в межах однієї ситуації. Позначення *a loss of blood* є частиною ширшого поняттєвого кола. Голокост – найтрагічніша сторінка історії євреїв. Він став індикатором особливої долі євреїв, тому що в історії людства ще не було аналогічної спроби знищити цілий народ [6: 162, 208]. Однак усе частіше з'являються обурення з приводу зосередженості всієї єврейської історії на Голокості [10: 344]: *we sometimes tend to look back at all of Jewish history through the lens of the Holocaust, as if the history of the Jews in the Diaspora culminates in Auschwitz* [6: 8]. Таке метонімічне порівняння має негативну конотацію: Освенцим утілює жах Голокосту. Таким чином, єврейську історію вважають особливою з багатьох причин [6: 208]. Існувала певна сила, яка допомогла євреям відновити свою державність. Метонімічне перенесення *a history of boundaries* слугує семіотичним показником, поєднанням ідей часу та простору. Це історія проживання євреїв у чітких межах як добровільно обраної території, так і примусових гетто та Смуги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Barth L. M. Max Nussbaum: A Rabbinic Life and Vision [Електронний ресурс] / L. M. Barth. – Режим доступу: <http://bcf.usc.edu/~lbarth/nussbaum/nussbaum.html>.
2. Cohen I. Jewish life in Modern Times / [Електронний ресурс] I. Cohen Israel. – Режим доступу: <http://www.ibiblio.org/yiddish/Book/Cohen/culture.html>.
3. Schachtman T. I seek my brethren / T. Schachtman – N.Y., 2001. – 265 p.
4. Ткаченко О. Мова і національна ментальність (спроба сучасного синтезу) / О. Ткаченко. – К. : Грамота, 2006. – 837 с.
5. Messianic Idea of Judaism and Other Essays on Jewish Spirituality / [ed. by G. Scholem]. – N.Y. : Schocken Books, 1971. – 376 p.
6. Biale D. Power and Powerlessness in Jewish history / D. Biale. – N. Y. : Schocken Books, 1986. – 244 p.
7. Diamant A. Choosing a Jewish Life. A handbook for People converting to Judaism and for their family and friends / A. Diamant. – N. Y. : Schocken books, 1997. – 294 p.
8. Steve Israel Connecting to Community Jewish Peoplehood – Belonging and Commitment Israel Steve / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.jafi.org.il/education/ide ntity/index.html>.
9. Dictionary of Jewish Words. Updated and Expanded [ed. by J. Eisenberg and E. Scolnic]. – Philadelphia: The Jewish Publication Society, 2006. – 210 p.
10. Freedman S. Jew vs. Jew. The struggle for the soul of American Jewry / S. Freedman. – N. Y., L., Toronto, Sydney, Singapore: SIMON&SCHUSTER, 2000. – 397 p.
11. Kaplan M. M. The Principles of Reconstructionism and some Questions Jews Ask / M. M. Kaplan // Modern Jewish Thought/ [ed. by N. N. Glatzer]. – N. Y. : Schoken Books, 1989. – P. 150–157.
12. Buber M. On Zion. The History of an idea: [translated from the German by S. Godman] / M. Buber. – N.Y. : Schoken, 1973. – 165 p.

13. Habonim Dror North America. – Official website [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.habonimdror.org/resources/ar>.
14. Susser B. The Ideology of Affliction: Reconsidering the Adversity Thesis / B. Susser // *Diasporas and Exiles: Varieties of Jewish Identity* / [ed. by H. Wettstein]. – Berkeley, Los Angeles, London: UNIVERSITY OF CALIFORNIA PRESS, 2002. – P. 221–233.
15. Telushkin J. Jewish Humor What the Best Jewish Jokes Say About the Jews / J. Telushkin. – Perennial: An imprint of Harper Collins Publishers, 2002. – 237 p.
16. Adler S. Your Rod and Your Staff: [translated by T. Barish] / S. Adler Jerusalem. – N. Y. : FELDHEIM PUBLISHERS, 1996. – 207 p.
17. Mindel Nissan Lubavitcher Rabbi's Memoirs Volume One English Rendition / Nissan Mindel Brooklyn. – N.Y. : Otzar Hachasidim. – 1993. – 319 p.
18. Wettstein H. Introduction / H. Wettstein // *Diasporas and Exiles: Varieties of Jewish Identity*/ [ed. by H. Wettstein]. – Berkeley, Los Angeles, London: UNIVERSITY OF CALIFORNIA PRESS, 2002. – P. 1–17.
19. Singer I. The Family Carnovsky / I. B. Singer. – N. Y. : Schocken Books, 1969. – 405 p.
20. Hazaz H. "The sermon": [translated by B. Halpern] / H. Hazaz // *Israeli Stories. A Selection of the Best Writing in Israel Today* / [ed. by J. Blocker / Introduction by R. Alter]. – N. Y. : Schocken Books Inc., 1989. – P. 65–86.
21. Felsenstein F. Anti-Semitic stereotypes A Paradigm of otherness in English popular culture, 1660-1830 / F. Felsenstein. – Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press, 1995. – 350 p.

Матеріал надійшов до редакції 05.04. 2010 р.

Нидзельская Ю. М. Особенности формирования государственности еврейского народа в английском языке.

В статье рассмотрены антропонимические характеристики Израиля, важная роль возобновления еврейского государства в современном английском языке. В работе представлены ряд стилистических средств для выражения перманентности трагичности в еврейской истории, акциональные характеристики, реципиентами которых были евреи. Установлены метафорические и метонимические перенесения, которые воплощают страдания еврейского народа.

Nidzelskaya Yu. M. The Peculiarities of Formation of Statehood of the Jewish People in the English Language.

The article deals with the anthroponimic characteristics of Israel, an important role of the Jewish state in Modern English. The paper examines a number of stylistic means for revealing permanent tragic character of the Jewish history, characteristic of activities the Jews were the recipient of. Metaphoric and metonymic transference which are the embodiment of suffering of the people have been established.